

ДРЕВНІЦЬКИЙ Ю. ВОЛОДИМИР СТАРОСОЛЬСЬКИЙ: ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНА ТА НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ (1878–1942) / ЮРІЙ ДРЕВНІЦЬКИЙ; АВТ. ПЕРЕДМ. І. Я. РАЙКІВСЬКИЙ. – ТЕРНОПІЛЬ: ВИД-ВО ТНПУ ІМ. В. ГНАТЮКА, 2012. – 304 С.

Однією з актуальних проблем, що перебувають у центрі уваги науковців і громадськості сьогодні, є об'єктивна оцінка та визначення історичних реалій минулого крізь конкретику існування окремих особистостей в історичному процесі. Це питання не таке легке, як може здатися на перший погляд. Історична наука зазнавала переслідувань, певних штампів, ідеологічних нашарувань, ігнорувалася принцип повноти джерельної бази чи об'єктивності. Були й спроби знайти взаємозв'язки між історичними явищами на підставі ідеологічного відсіювання документів. З іншого боку, методологія історії передбачає не лише вивчення законів історичного процесу, але й дослідження унікальності та багатогранності людського буття, в його відстороненості від лінійного зв'язку з цим процесом та системних зв'язків. Методи вивчення ролі особистості різного соціального значення в історії завжди перебувають у розвитку.

Одним з постулатів історичного дослідження є вимога комплексного вивчення усієї друкованої та архівної спадщини окремих діячів науки, культури, суспільного руху. У найширшому контексті це є шлях осмислення природи історичної реальності. Тому актуальність монографії не викликає сумнівів, оскільки книга Юрія Древніцького висвітлює постать Володимира Старосольського (1878–1942 рр.) – авторитетного громадсько-політичного діяча, плідного науковця, доктора права, відомого адвоката. Він належав до найпомітніших діячів в історії західноукраїнських земель кінця XIX – першої половини XX ст., що не лише зробив вагомий внесок у розвиток української та європейської політико-правової і соціологічної думки, а й залишив значний слід у суспільно-політичному русі, на ниві національно-державного відродження.

Володимир Старосольський увійшов в історію як визначний правознавець, автор багатьох фундаментальних праць, що висвітлювали питання теорії держави і права, політології, соціології. До сьогодні не втратили свого наукового значення й актуальності такі фундаментальні праці В. Старосольського, як “Теорія нації” (Відень, 1922), “Національний і соціальний момент в українській історії” (Відень, 1915), “Держава і політичне право” у 2-х томах (Подоляри, 1923–1925) та ін. Упродовж тривалого часу він був дійсним членом Наукового товариства ім. Шевченка у Львові.

Важливим є й висвітлення особистості відомого вченого в річищі громадсько-політичного руху на західноукраїнських землях. Розгляд його ідейних поглядів та професійної діяльності як політичного діяча та юриста є важливим у контексті вивчення національно-визвольних та державотворчих процесів в Україні.

Структура роботи, на нашу думку, струнка і відображає основні аспекти досліджуваної проблеми. Назви розділів відповідають змісту та головним завданням монографії, яка складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел загальною кількістю 516 найменувань та додатків.

Перший розділ дослідження присвячений огляду історіографії проблеми та джерельній базі дослідження. Правомірно автор виділяє три основні періоди стану наукової розробки проблеми: прижиттєвий, еміграційна література 1940–1980 рр. та історичні дослідження після 1991 р., в яких автори намагалися проаналізувати суспільно-політичну та наукову діяльність В. Старосольського. Загалом, представлена в підрозділі історіографічна література є різноманітною і достатньо репрезентативною.

Грунтовною є джерельна база дослідження, яка представлена фондами Центрального державного архіву вищих органів влади України, Центрального державного архіву

громадських об'єднань України, Центрального державного історичного архіву у м. Львові, Державного архіву Львівської області, відділу рукописів Львівської наукової бібліотеки імені В. Стефаника НАН України. Важливим історичним джерелом, поряд із опублікованими та архівними документами, як впливає зі змісту роботи, слугували мемуари й публікації учасників та свідків досліджуваних подій, дані періодичних видань тощо. Вони дали змогу поглибити вивчення явищ, що не знайшли належного з'ясування в інших матеріалах, зрозуміти причини та взаємозв'язки деяких подій, уточнити окремі важливі деталі з життя і діяльності вченого.

Цілком логічним є те, що другий розділ монографії присвячений відтворенню початку життєвого та творчого шляху В. Старосольського. Ю. Древницький ґрунтовно аналізує політичну ситуацію в Галичині у першій половині ХХ століття, становлення у цьому контексті В. Старосольського як студентського лідера та громадсько-політичного діяча. Своїм змістом рецензована праця дає можливість комплексно простежити процес формування його суспільно-політичних поглядів. Автор констатує, що “напередодні Першої світової війни В. Старосольський сформувався як особистість та активний діяч українського національного руху, свідомий його далекосяжної мети і готовий, у міру своїх сил і можливостей, докластися до її реалізації” (с. 56).

Головна увага в роботі приділена аналізу громадсько-політичної та науково-педагогічної діяльності В. Старосольського, його внеску в державотворчі процеси нашої держави, розвиток української науки. Цим питанням присвячений третій і четвертий розділ монографії.

Важливим для концептуального осмислення проблеми став третій розділ, в якому автор проаналізував громадсько-політичну діяльність В. Старосольського. Він вважає, що період 1914–1920 рр. став визначальним для реалізації ідейно-теоретичних поглядів В. Старосольського та розуміння його місця в українському національному русі. Висвітлюючи діяльність політика як члена Української бойової управи та Головної української ради, заступника міністра закордонних справ УНР, голови Української соціал-демократичної партії, Ю. Древницький переконливо ілюструє державницький світогляд та політичні орієнтації В. Старосольського.

Характеризуючи партійну діяльність В. Старосольського в УСДП на початку ХХ ст., автор доходить висновку, що “вона не була надто насиченою, значно поступалася навчанням та професійній роботі” (с. 65). Однак, що важливо, продовжує автор, “йому судилося стати одним із лідерів “молодого” крила УСДП, яке привнесло в ідеологію партії сильний національний компонент” (с. 65). Вважаємо, що ця важлива теза є своєрідним ключем для розуміння логіки подальшої діяльності В. Старосольського.

Заслуговує на увагу розгляд адвокатської діяльності В. Старосольського в руслі українського національного руху, оскільки як адвокат він захищав інтереси підсудних, намагався утверджувати демократизм, легальні, парламентські методи боротьби за суспільні ідеали, базові принципи сучасної демократії. Разом із тим, дисертант звертає увагу на факти захисту членів УВО та ОУН, ідеологію яких В. Старосольський не розділяв, що було яскравим зразком національної солідарності, прагнення допомоги українцям незалежно від їх ідейно-політичних поглядів.

Характеризуючи партійну діяльність В. Старосольського в УСДП у другій половині 1920-х – 1930-х роках, автор робить висновок, який заслуговує на увагу. “Одним із ключових напрямів політичної діяльності В. Старосольського, – пише він, – стала консолідація сил у національно-державницькому таборі Західної України... Значною мірою цьому сприяли особисті риси характеру та вміння шукати компроміси, відштовхуючись не від вузькопартійних, класових чи релігійних принципів, а виключно із загальнонаціональних...” (с. 87). Звернімо увагу, як нам зараз не вистачає таких політиків, як В. Старосольський.

А чого вартує теза В. Старосольського, висловлена ним у 1939 р. під час розмови з митрополитом А. Шептицьким. Маючи можливість емігрувати та усвідомлюючи, що його чекає з приходом радянської влади на західноукраїнські землі, він усе ж наголошував на

тому, що “не можна всім покидати наших земель, а зокрема Львова напризволяще більшовикам. Провідні прошарки... повинні остатися із своїм народом”! (с. 95). Чи здатен сьогодні на подібну самопожертву хоча б один український політик?

Подвижницькою була й адвокатська діяльність В. Старосольського, котрий, за спостереженнями Ю. Древницького, входив до вузької, але авторитетної в громадському житті когорти правників, які постійно віддавали свій час, зусилля, знання на захист інтересів українських підсудних у політичних процесах (с. 97). Варто погодитися із тезою автора, що цю правозахисну діяльність можна розглядати як “елемент служіння нації” (с. 98). Вагомим аргументом на користь адвоката Старосольського є й той факт, що, захищаючи бідних селян, робітників, студентів, він, як правило, не брав із них платні за свої послуги. Хоча адвокатська практика була єдиним джерелом доходів для родини (с. 103). Разом із тим, автор праці звертає увагу на факти захисту членів УВО та ОУН, ідеологію яких В. Старосольський не розділяв. Це було яскравим зразком національної солідарності, прагнення допомогти українським патріотам, незалежно від їх ідейно-політичних поглядів. Так, на запитання, чому він як член УСДП, що виступала проти методів діяльності ОУН, захищає її діячів, В. Старосольський відповів: “Ці питання будемо розв’язувати у власній державі, а тепер вони для мене українці”! (с. 105).

У рецензованій роботі, Ю. Древницький зі знанням справи проаналізував діяльність В. Старосольського в період Першої світової війни та Української революції, показав його роль у боротьбі за державну незалежність і соборність України.

Четвертий розділ дослідження присвячений науковій та організаційно-педагогічній діяльності В. Старосольського, де автор фахово аналізує праці вченого у галузі юриспруденції, соціології, націології та історії, роботу в різноманітних навчальних закладах (Українському соціологічному інституті, Українському вільному університеті, Українській господарській академії в Подєбрадах, Українському таємному університеті, Львівському державному університеті імені Івана Франка тощо).

Автор аргументовано доводить у своєму дослідженні, що наукова спадщина вченого засвідчує об’єктивну, перевірену часом, плідну теоретичну основу дослідження В. Старосольського, спроможну стати вихідною базою для сучасних студій з проблем націотворення. Варта уваги й думка автора про те, що викладацька робота В. Старосольського стала його “своєрідною відповіддю на поразку визвольних змагань, спробою в нових умовах знайти адекватні методи продовження боротьби” (с. 160).

У висновках зроблено підсумок громадсько-політичної та наукової діяльності В. Старосольського, логічно й обґрунтовано показано вагомий вплив діяча на розвиток науки та громадсько-політичного життя України у першій половині ХХ століття.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій наукової праці забезпечений відповідністю використаних методів, широкою джерельною базою та якісним науковим аналізом.

На завершення зазначимо, що видання доповнене ілюстраціями, світлинами. В додатках, вміщених у книзі, багато фотографій публікуються вперше. Вважаємо, що монографія Ю. Древницького “Володимир Старосольський: громадсько-політична та наукова діяльність (1878–1942)” є своєчасним, вагомим дослідженням, що викличе інтерес у викладачів, аспірантів, студентів, усіх, хто цікавиться українською історією, її видатними громадсько-політичними діячами, ученими.

**Микола Алексієвець (Україна),
Ірина Федорів (Україна)**

NOTA BENE: МОВОЮ ОРИГІНАЛУ

ІЗ КНИГИ АЛЕКСІЄВЕЦЬ Л. М., АЛЕКСІЄВЦЯ М. М., ЧОРНОЇ Н. М. ПОЛЬЩА: НА ШЛЯХУ ДО НАТО ТА ЄС. – ТЕРНОПІЛЬ: ВЕКТОР, 2012. – 268 С.

ВПЛИВ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ПОЛЬЩІ НА РОЗВИТОК ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ ВІДНОСИН

Упродовж кінця 80-х рр. ХХ ст. – початку ХХІ ст. польсько-українські відносини перебували під впливом низки чинників, які різною мірою визначали характер та динаміку їх здійснення. Безпосередня підпорядкованість зовнішньополітичної діяльності Польщі успіхам її інтеграції в євроатлантичні та європейські структури була одним із факторів, які значною мірою зумовлювали взаємини двох держав.

Маючи тривалу історичну традицію, польсько-українські відносини набули нового підґрунтя в період, який розпочався з подій демократичної революції 1989 р. у Польщі та проголошення в 1991 р. державної незалежності України. Будучи однозначно переконаною у необхідності інтеграції до структур НАТО та ЄС, членство в яких мало стати запорукою безпеки та стабільності держави, а також її політичного та економічного добробуту, офіційна Варшава почала вибудовувати свою політику відповідно до вимог європейського та євроатлантичного співробітництва. Після здобуття незалежності Україною та проголошення нею прагнення інституціалізації відносин зі структурами НАТО і ЄС стосунки двох держав позначаються реалізацією спільної зовнішньополітичної мети.

Сучасні польсько-українські взаємини почали активно формуватися в період, коли Україна ще організаційно належала до СРСР, і контакти сторін відбувалися в умовах її часткового суверенітету. Протягом 1989–1991 рр. відносини двох держав здійснювалися у рамках реалізації Варшавою політики “двох шляхів”, яка передбачала підтримку стосунків з радянським керівництвом у Москві і одночасне налагодження контактів з союзними республіками. Формуючи стосунки з Україною та рештою учасників СРСР, Польща намагалася в такий спосіб набути досвіду зовнішньополітичного співробітництва, а також створити позитивний міжнародний імідж та наблизити до себе республіки СРСР, перетворюючи їх на сферу свого впливу. Згідно з думкою українського дослідника В. Моцока, “налагодження контактів з Україною було визнано пріоритетною метою польської дипломатії” [208, с. 41]. 13 жовтня 1990 р. під час зустрічі міністра МЗС РП К. Скубішевського з керівництвом УРСР в Києві було підписано “Декларацію про принципи та основні напрямки розвитку українсько-польських відносин” [28; 47; 180, с. 30]. Відповідно до положень договору, сторони визнавали взаємний суверенітет, непорушність кордонів, відсутність територіальних претензій одна щодо одної, прагнення до здійснення взаємовигідного співробітництва в політичній, економічній, екологічній, науково-технічній, інформаційній, культурній, гуманітарній та інших сферах, а також готовність Польщі сприяти позитивному вирішенню прагнення України брати активну участь у загальноєвропейському процесі та діяльності європейських структур (ст. 1, 5, 13). Оцінюючи значення підписаного документа, польська преса написала: “Ключ до формування стосунків між Варшавою і Києвом уже не знаходиться у Москві”, “Москва вже не є визначальним фактором для польсько-українських відносин” [105, с. 472].

Активне співробітництво сторін логічно передбачало подальше поглиблення відносин між ними і після появи незалежної України, проте сподівання на швидке визнання Польщею свого сусіда та декларування дружніх відносин із ним не виправдалися: польське

